1850

JANU KONOPOVI

Dne 26 Ledna 1850.

Milý Jene.

Zajistě myslíte si, že se staré přísloví „Sejdu s očí, sejdu z mysle“ i na nás upotřebit se dá, že totiž i my dávno již jsme na Vás a na všecky ostatní zapomněli. To se ale nedomýšlejte o nás a nedejte se nikdy naším dlouhým mlčením mýlit, proto přece zpomínáme často na Vás všecky, a zvlášt já s potěšením zpomínám na doby, co jsem s Vámi všemi strávila, a nikdy nezapomenu na obyvatelé okolí Domažlického. Věřte Jene, Vy smíte se pyšnit na to, že ste tamější rodák, tak poctivých a upřímných lidí, jako jsou krajané Vaši, nenajdete všude, ba málokde, toho opětný důkaz mám v zdejším okolí. Sedláci zdejší jsou bohatí, někteří tuze bohatí, že není řídká věc, aby dal sedlák dceři 30 — 40 ba třeba 60.000. Zato ale je spanštilý a ve všem opičí se po měšťáku jak v šatu tak v mravech. Že jsou mezi nimi velmi vzdělaní sedláci, to pravda, neboť se mnoho čte, a Noviny drží si skoro každá obec; vůbec je zdejší sedlák vybroušenější, ale nepoctivý, hrdý, jakoužto krásnou cnost zdědili od měst. Ve statku sedláka bohatého nevyhlíží to jako u sedláka, ale jako u pána, všecko nářadí politirované, pokoje, zrcadla a t. d. A přece mi bylo u Vás mezi těmi prostými, srdečnými, poctivými buláky volněji být než zde. S potěšením dívala jsem se stokráte za těmi pěknými muži v těch bílých šérkách s širokým klobúkem na hlavě, zvlášt když pod ním byly dlouhé černé vlasy, a ne ostříhané, zde si takového vyšnořeného sedláka v kastorovém cilindru, v pantalonech a městským kabátu ani nevšimnu, a selky též tak; ty jsou samé hedbáví a zlato. Jen

kdyby nebyli ti Vaší sedláci tak nedůvěřiví k nám bývali, to mi vždy je líto, když si na to zpomenu; nemyslete, to že mi kdy líto bylo, že tenkráte mého muže nezvolili, to nelitovala jsem, ale toho, že si mohli myslit, že jsme my tak falešní jako ti jejich ouředníci. Řekněte mi přece upřímně, jestlipak to již nahlídli, že nám křivdu udělali, že jsme upřímně s nimi smýšleli? Já bych Bůh ví vždy a všude s radostí všecko učinila, čím bych komu z nich službu prokázat mohla. Jen kdyby byli poslechli všecky a byli více četli, jak dobře by to nyní pro každého bylo. Copak teď tomu všemu říkají, a jak se to všecko jim zdá a líbí. Jaképak máte ouředníky při okresním soudu? — A kteří pak z Koutských pánů obdrželi služby při nových ouřadech? — Zdalipak mají sedláci k těm novým ouředníkům důvěru? Bohužel, jestli jsou u Vás takové jako na mnohých jiných místech, to nebude mít lid důvěru. Je to pěkná holota, mezi nimi, a takové lidi si má národ ještě draze platit. Bylo by mnoho co říct, ale musí držet člověk nynější čas pěkně za zuby. Copak čtete, máte-li pak Národní Noviny, aneb raději jestli ste měli, neboť teď jsou zapovězeny. Proč? Inu nelíbily se panu generalovi v Praze, vládě též ne, ani Němcům sedmašedesátníkům, ani pánům Francům, a kněžím jakby smet. Tedy pryč s nimi, jestli je to libovolnost, nebo ne, na to se nesmí nikdo ptát. Teď mají solo páni takového druhu, a poctivý Čech musí zalézt do koutka a kušovat; ale nechť si, však ono take na něho přijde, že si zatancuje kolečko, viďte Jene, že ano. Milá brachu, škoda věčná, že tolik krve vyteklo za holou formu. Který je u Vás kněz? Krejčí ne? Prosím Vás, to ten samý, co byl zavřen, aneb měl být zavřen, ani již nevím? — Je hodný? — A jak se mají Hiršovští jesuité, ještě mají žně? A co klášter dělá, kdo je v něm? — Píšte mi o tom. Jestli máte nějaké pověsti neb krátké báchorky, prosím Vás pošlete mi je, já Vám navzájem pošlu několik pěkných písní. Snad se do-

staneme do Prahy na jaro; žádali jsme tam skrze děti. Hynek je již od podzimku v Praze, bydlí u pana profesora Šumavského, a chodí do České hlavní školy, do Budče, tuze dobře se učí. Ostatní jsou doma. Jaroušek a Dora hrajou již hezky na fortepiano. Jaroušek tuze stonal, ale již je zdráv i druzí, jakož i můj muž. Má mnoho práce zde a velký okres, je více na cestách nežli doma. Zde je tuze draho a ještě k tomu ta největší nepoctivost, ve všem, a ke všemu tomu ničeho k dostání. — Kdyby zde někdo byl, kdo noty píše, poslala bych Vám byla dávno několik pěkných písní, ale to je mizera, teprv nyní sem jeden přišel, ten opisuje noty. Znáte ten zpěvník, co vydávala Slavie? Pfr. Klácel vydal spisek o socialismu a komunismu a slíbil mi několik exemplarů, bude-li držet slovo, pošlu Vám jeden, je velmi pěkný. A co dělá musika? — Hrajete pilně? Co dělá strýc rychtář, je zdráv, a jak daří se Vaším domácím, je to všecko zdrávo? Cholera snad nebyla u Vás, ona je špatná na nohy a to není s ní nic do hor, tam se jí nebojte.

Nepřistoupila take Vaše obec k Pražské obci s žádostí o svolání Českého sněmu? Tenkráte by snad sedláci u Vás nevolili ty tři křiklouny, co volili tenkráte, ty by byli dělali strýci Vašemu hanbu. Však se teď bude jinak volit muset; ale kdy sněm zemský svolán bude, to ví Bůh a pan Švarzenberk, aneb jestli kdy bude; ovšem on by nebyl vhod, ten sněm, tedy raději nic.

Jaké knihy máte nově koupené, či žádné. Kam chodíte nyní. Píšte mi hodně mnoho a hezky upřimně, víte že to moje radost, když najdu člověka, s kterým mohu upřimně mluvit, a když i zase on o mně též tak smejšlí; a toho se u Vás přece domnívám. Příjdeme-li do Prahy, potom musíte k nám přijít. Prosím máte-li nějakou pověst z toho Vašeho okolí, aneb krátkou pohádku, aby nedala mnoho psaní, nechte mi ji napsat, prosím Vás. Můj muž pozdravuje srdečně Vás i domácí a rychtáře, i děti Vás pozdravujou.

Ode mě vyřiďte všem nejsrdečnější pozdravení. Je-li ten pan páter hodný a stojí-li o to, vyřiďte mou úctu. A nyní buďte s Bohem! Vám nakloněná

Božena Němcová

JOSEFU MYŠKOVI Z NYMBURKA
PO 28 LEDNU 1850

Milý příteli.

Ráda bych Vám byla na Váš list, který nás potěšil, hned odepsala, ale byly dvě příčiny, že to se zdrželo až do dneška: Za jedno dostala jsem správu o umrtí mého bratra ve Vlaších, která mne velmi zarmoutila, a na mnoho dní k duševní práci neschopnou učinila; a potom sama rozstonala jsem se na refmatické bolesti v hlavě, celá jsem byla v tváři opuchla, až slepá byla jsem. Nyní je lépe, ale ze sednice posud nevycházím. Aj Vy ste mysleli, že my na Vás zapomněli jsme, a my soudili tak o Vás, avšak již jsme Vás v duchu odprosili. Že z Pepinky hezká dívčinka bude, to soudili jsme dávno, ano věřili jsme i, že Marinka povyrostla a zčiperněla, ale že nám opět přírůstek Vaší rodiny oznámíte, to věru nenadáli jsme se. Ubohá Vaše paní zkusí příliš mnoho, a nepříjde ani k odpočinku. Ovšem dědič, to je radost, za to můj[.....] tak dále a dále, to budete muset komisara vypovědět z bytu. Věřím ráda, že teď u Vás hlučno, když tři ptáčkové zpívají. Nechybělo by nic, než aby ještě naše děti tam byly, to by bylo muziky. Však oni často zpomínají na Pepinku, ale vždy myslejí, že je tak malinká jak bývala. Ráda bych sama ji i Vás všecky viděla i tu krásnou krajinu, zde se nám nelíbí a stýská posud. Inu kdož ví jestli se přece jednou zase tam k Vám nepodíváme, aspoň na návštěvu. Muž můj je zdráv i děti; na podzim byl Jarouš ale k smrti nemocen, měl zapálení žeberních a břišních blan, trvalo to s ním čtvrt léta, než se uzdravil; měl to od nastydnutí při koupání. Jaroušek i Dora učí se pilně ve škole a hrajou již hezky na fortepiano. Karel též dobře se

učí, ale byl by s ním čas do hlavní školy, jen kdyby bylo peněz. Hynek je již od práznin v Praze v České hlavní škole u Amerlinga. Tuze dobře se učí; však to jsou take učitelé, a učení; mají mimo obyčejných předmětů přírodopis, dějepis, zeměpis, sílozpyt, lučbu, přednášky z Královdvorského rukopisu, měřictví a kreslení. V mimotních hodinách zpěv a tělocvik. Kdybyste ho teď slyšel, jak on umí o všem mluvit. Z té školy vstoupí hned do vyšší reálky. Kdyby nám to Pánbůh dal, abychom se do Prahy dostali, mohlo by z dětí řádného cos být. Národní Noviny, jediný náš rázně a svobodomyslně smýšlející orgán, zapověděli. Proč — kdo se smí ptát na příčinu, když vládnou generálové; tu musí národ kušovat. Havlíček byl ve Vídni, ale nevíme co pořídil. Snad je bude vydávat pod jiným jménem. Chcete-li číst poctivý list, držte si „*Union*". To je řádný list, Slovanstvo zastávající, má dobré dopisovatele a poctivé redaktory. Presse to je take kolikráte prase; víte, ti Němcí nemají kusa karakteru, ti se obrací po větru jak praporečky na střeše. Jaké máte ouředníky ve Kdyni? — Milý příteli, je mezi těmi ouředníky politickými špatných a hloupých chlapů dost. Zásluhy mnoho neplatily, nejlepší procenta nesly denunciace. Těm špiclům se odsloužili. — Nu vždyť netrvá nic věčně; bohda ani to nebude mít stálost, aby si národ platil za drahé peníze špatné ouředníky. Však oni se vymejtějí. Bylo by o všech těch věcech mnoho, mnoho co povídat. Tedy Vy ste jediný representant české národnosti v Neumarku, ovšem toť se dá soudit. Je to hezký od Vás, že ten Gleichberechtigung tak pilně šetříte; jen se nedejte. Ať si ti Němci jen hafaj, však on na nás přece zase dojde čas, a potom se jim zrak jak náleží protře, aby přece jednou viděli, že nejsou oni u nás páni. Nu pan Rank to daleko nepřivedl! —

Pana Veisla i paní srdečně pozdravuji; i ostatní všecky pozdravujte, kteří si na nás zpomenou, však Vy je lépe

znáte než my. Paní švakrovou všecky líbáme; děti líbají Pepinku i Marinku mnohokráte. Můj muž, Nany i paní-máma Vás všecky pozdravujem a líbáme. Píšte nám zase někdy, jak se Vám vede. S úctou zůstávám Vaše

Božena Němcová.

18 $\frac{27}{5}$ 50.

Mnohovážený příteli!

Jako bych Vás slyšela, že jste již několikrát řekl: „Němcovic jsou nepamětliví slibů, dávno již zapomněli na nás" — avšak zmýlil ste se velmi, jestli tak řekl ste, a musíte nás odprosit, neboť my často, tuze často mluvíme o Vás. Proč ale nepsali jsme tak dlouho, to povím Vám hned. Ze začátku hned psát nechtěli jsme, až bude více látky; potom byly děti churavé od té cesty, měla jsem s nimi kříž; potom jela jsem s Hynkem do Prahy. Ohlížela jsem se na stranu k Nymburku a přála si, aby blíže byl Boleslavi, bych se na chvílku mezi Vás podívala, ale zajížďka až k Vám byla by přece vzdálena; nechám si to až pojedu po druhé do Prahy. Sotva přijela jsem z Prahy, dostala jsem zprávu, že otec můj těžce nemocen a že mám záhy domů přiject; zpráva ta zaujala mě smutně a již nemyslila jsem na nic než dostat se co možná rychle do Zahaně, což se i stalo. V polovici Dubna jela jsem domů a přijela teprv v prvním týdnu května. Bylo to smutné pobytí v domově a ještě žalostnější loučení; sotva již více mého drahého otce uvidím. Věřte že jsem celá ztrápená od té doby a od té lítosti mám ustavičně křeče v žaludku. Otec měl lonské léto studenou zimnici a na zimu mu ji zahnal lékař; nato dostal zapálení střev, a od té doby cítil bolest v slezině, teprv však v únoru ulehl dokonce. Ze začátku nevšímal si toho tuze, lékař ale potom povídal, že je to zatvrdlost v slezině; přidala se k tomu bolest v játrách, v žaludku, přišly křeče a konečně vodnatelnost. Lékař mluví ustavičně o Karlových varech, ale není na to ani pomyšlení, aby otec mohl na cestu se vydat; teď

začali jiné léčení, pouze šťávy z bylin, tak nazvanou Kräuterkur, ale nevím, zdali i ta co zpomůže. Ta voda otce udusí, on beztoho již má takovou těžkost na prsech, že nevydrží dlouho ležet; mám ho před sebou kudy chodím. Viďte že od takové nemoci není již pomoc? — V svatodušní svátky jel tam můj muž, aby ho ještě snad naposled navštívil; nevím ani kdy se vrátí, dovolenou má jen na ten týden. Myslila jsem, že Vám bude můj muž, než se vrátím ze Zahaně, psát, ale neučinil to; on nerad píše listy, to víte že to vždy přenechává mně, tak se i tenkráte stalo. Nehoršte se na něho proto; on je zde velmi nerad a služba zdejší netěší ho. Okres nemá velký, ale nepohodlné cesty, a příležitost mnoho stojí; když jde do Českého Dubu, musí v letě přes Ještěd, a když má kolikráte za měsíc ty hory měřit, to unaví. Ze začátku vyhlížel špatně, i my všickni; měli jsme špatný, studený byt, ale teď bydlíme na předměstí Christianově a máme zdravý, čistý a příjemný byt, platíme ale 120 zl. stří.: Od císaře máme na byt 60— tedy jednou tolik musíme přidat. Vůbec jsme zde mnohem dráže živi nežli v Nymburku, an teď všecko nevím z jaké příčiny připlácí. Děti do školy neposíláme, učitel sám řekl, že by se mnoho nenaučily, a na mravech pokazily; Dora a Jarouš učí se jen česky a Karel spolu i německy, aby, kdybychom zde déle zůstat museli, hned do třetí třídy přijít mohl. Učitel je Čech, a byť nebyl hlava výborná, dost dobře je učí, aspoň se přičiňuje. Mám s nimi kříž; děti jim nadávají a oni to nechtí trpět, abych dělala ustavičného soudce na ulici. Dora chodí do dívčí pracovny; hudbu se učí děti zde výborně, od Prokše, Pražského Prokše bratra, který zde zavedl školu na fortepiano. Uslyšíte zde děti 8leté hrát na fortepiano ku podivu pěkně. Školy jsou zde špatné, to řekne každý nestranný posuzovatel, a ze zdejší reálky nerádi přijímají do techniky v Praze; je to take k víře podobné, neboť jsou profesoři na zdejší reálce sami kněží piaristé.

K tomu jsou uplatní a pranic se dle spravedlnosti neřídí, tedy si můžete pomyslit, jaké to jsou vyhlídky pro naše děti. Bude-li to moct jen poněkud být, necháme Hynka v Praze, ač nám to bude dost těžko. — Společenské životbytí není zde pro nás žádné; já nejdu nikam jinám jen k vrchní komissarce Dusbabové; můj muž jde mimo to v neděli a v pátek do hospody, kde se obyčejně ouředníci Češi scházívají, aby si v bázni Boží v karty sehráli. Mluvit se beztoho nesmí; když chceme upřímně si promluvit, jdeme k Dusbabom. Copak říkají u vás tomu zákonu stranu biskupů; nezpívali Tedeum ti vaší pastýři? — Věřím. Můj muž je rád, že není v Nymburku, to prý by ho nejspíše do Chleb vyhnalo. Zdá se mi, že si ti naší hospodáří upletli bič sami na sebe, který je bude záhy mrskat. — Zatím jim tu radost přejme, „však na pány v krytém voze take někdy dojde". Nás prý pan biskup Litoměřický co nejdříve oblaží Jesuity, jsou již v Rumburku; společnosti růžencové se pilně zakládají, a bude se kázat vyhubení všech českých kacířů. Take prý biskup zapřísahal kněze ať jsou pevní u víře, že prý brzy bude soudný den. V Budějovicích nedostávají seminaristé skoro nic jíst, aby prý zkrotli, a pan biskup jim na jich stížnost odpověděl, že svatý Jan na poušti jedl kobylky a pil z louže a jen kůží se odíval, ať tedy take trpí pro víru, ale hoší prý by přece jedli s panem biskupem zvěřinu a žampaňské. Klácel chudák naříká; za jedno ho pronásleduje ta slávožroutská strana okolo biskupa, a potom maji zavedenou klausuru, mají modlení breviaše, musí se odprošovat a hodiny dodržet a více těch hloupostí. Čeká v zoufalství, jak s ním Thun naloží; žádal totiž o nějakou profesuru. Je mi ho líto. Jak to udělal Smetana, to on neudělá, jeho duchu nedostačí ani tato církev, nač se tedy opět přetvařovat a šálit jiného? — Doufá i on, že to praskne, kýž Bůh dá. Přislíbil ste, že k nám brzy přijedete, my se na to těšíme a budem vidět, zdali slovu do-

stojíte. Krajinu máme rozkošnou a provedem Vás hodně po horách; v zimě ovšem je tu Sibíř; z oken přehlídneme celé město, Ještěd a krásné to pohoří a před okny plno lípových stromořadí. Bude se Vám tu zajisté líbit; a poznáte tu německou holotu, tu jich inteligencí a ten Bildung německý! Jen si přivezte dobré pilulky, zde se musí lecco těžkého strávit, abyste si nezkazil žaludek. — Po české řeči nebude se Vám stýskat, tu uslyšíte ve všech ulicích; řemeslníků je zde mnoho Čechů, dělnící skoro veskrz Češí a služky též, a na trh přijedou jen Češí. Kdyby Češí pro ty Němce nepracovali, aby mohli bohatnout, nevím kde by se koho nabrali, a kdyby jim Češky nevařily a nečistily a Čeští sedlácí krmí jim nevozili, špatně by to s nimi vyhlíželo. Ale Češi jsou dobří, oni slouží a nechají si všecko líbit, ale co Němec to pán. Ale přece jsou u nich Češi „bümsches Pack, Gesindel, Diebe, a t. d. Ale řádná revoluce na ně, a Češi ať se seberou a vyženou je přes hranice kam patří, beztoho z českého tuku a mozolů bohatnou a celé zdejší okolí tělesně i duševně zkazí. Ta mravní zkaženost zde je neslychaná, to nevidíte ani v Praze, ba snad ani ve Vídni co zde; ti boháči nevědí co dělat prostopášností, a ten ubohý dělník mře hladem. Ráda byla bych již psala nějaký článeček o zdejším živobytí, ale bojím se Liberčanů hrubých, někte—

18 18/7 50.

Vážený pane!

Žádala mě paní vrchní komissarová, abych Vám psala a Vás žádala, byste jí odeslal mašinu na kávu, tak zvaný „samovar“ as na šest osob, spolu s hrnéčkem na smetanu k zvaření. Máte-li jaký hotový, budu prosit, byste ho hned po poště odeslal třebas na mě; oučet budu prosit, byste přiložil, a já Vám peníze k panu Šumavskému odešlu.

Neteř Vaše od té doby, co ste s ní nás navštivil, u mne nebyla; nevím zdali se ostýchá přijít, aneb nesmí, jisto ale, že bych ji vždy ráda viděla.

Nového zde není nic jiného, než že i nám se nebe otevře, neboť sem čekáme pana biskupa Litoměřického s pány Liguriany.

Pozdravení srdečné od mého muže; s úctou zůstávám

Vaše

Bož. Němcová.

Addresa: B. N. choti finančního komissara v Liberci, bydlí na Christianově.

Dr JANU DLABAČOVI

V Liberci 18 $\frac{6}{8}$ 50.

Milý příteli!

An se příležitost naskytla, bych Vám pozdravení zkázala, nemohu opomenout i několik řádků připojit, a spravit Vás o tom, kterak se nám zde mezi těmi Němci vede. Vyjmouc mrzutost nad nesmírnou drahotou, která zde ve všem panuje, a nad nedostatkem pořádného českého učitele pro děti, žijeme zde spokojeně; děti ty ovšem dostanou často štulec od některého Němce, ale ony se tuze nedají, a tak se to záhy srovná. U Němců je vždy „mnoho křiku, málo vlny", když mu ukáže ráznou pěst a neohroženě s ním promluví, ani necekne. Do společnosti nechodíme, vyjmouc můj muž v neděli; zato máme zde rozkošné procházky v okolí. V neděli je ve městě pusto, ani jediná herka není doma, kdyby jen o třech klusat měla, musí ven; pánové nanejvíce jezdí do Waldschlössel – na bavorské, a paní se rozejdou na bližší partie, jichž zde množství je a velmi pěkných. Docela nablízku máme zámecký park, a tudy žijeme v samých zahradách. V neděli neb pondělí čekáme Hynka domů, a snad s ním přijede i Šumavský, potom se podíváme na Ještěd, a z Ještědu podíváme se k Nymburku, jestli Vás někde uhlídáme po poli se prohánět. Na podzim čekáme Klácela; ten ubohý zkusí mučenictví; onehdy děkovala jsem Havlíčkovi, že pověděl panu Šafgotšovi do pravdy. Jak se Vám líbí Slovan? Zdá se mi že dobře, viďte; kdo miluje mírnost, tomu ovšem bude se zdát řeč Havlíčkova urážející a hrubá, ale věřte že to neškodí, u nás je potřeba takových mužů, kteří se ani čerta nebojí, a vždy rázně a neohroženě národní věc hájí.

Kdo k. p. by dovedl těm černým ptákům tak vtipně do pravdy povědět. Že si jich mstu proti sobě nanejvýše vzbudil, a že mu to nikdy neodpustí, to jistá věc; však on se ale bude umět před nimi uchránit. – I zde čekali jsme liguriany, a již jsem se těšila na jich kázání a připovídala si všelikou blaženost pro sebe a všecky obyvatelé zdejší, – ale posud se touha naše neukojila, jsou nablízku, ale sem prý si jaksi netroufají. Je mi toho velice líto; prozatím navštěvují okolí a již i do Liberce zavítali neméně příjemní hosté, totiž cholera a spála. Obyčejně umře člověk za 24 hodin při choleře, ba někteří i dříve; avšak nazvíce bývá příčina, že lidé dostanouce běhavku nic si toho nevšímaji, až není pomoc. Od června jsem zase churavá, a take jsem 14 dní strávila v posteli; dostala jsem zapálení měchýře a vystála jsem notné bolesti, přitom se mi i krev spustila, a že mně proti zapálení 24 píjavic sadit dal lékař, seslábla jsem od ztráty krve velmi. Posud není mi uplně dobře. Dílem byla příčinou lítost, dílem nastuzení; můj milovaný dobrý otec dne 28. Června zemřel, tuším na zánět srdce. Lékař pozdě nemoci porozuměl, a snad ani od takové nebývá pomoci. Veliká je to pro mě ztráta a veliká bolest. – Jak se rozloučil Havelka s Nymburkem? – A co děláte všickni, Vy hodní národovci? Po těch ostatních se neptám, nic mi na nich nezáleží. Pozdravujte srdečně od nás obou rodiny Černých, Fleišmannovic, Všetečkovic, Gabrielovic, a dále jak sám myslíte. Dora Katinku líbá, a že již umí německy. Píšte nám zase brzy, jak se Vám všem daří, a zdali na nás zpomínáte. Pozdravujem Vás oba srdečně. S Bohem!

Božena.

Dr JANU DLABAČOVI

$18\frac{2}{11}$ 50.

Drahý příteli!

Ačkoliv mě to těšilo, že naší nepřátelé v Nymburku na nás zapomněli, přece bylo by mi líto, kdyby i přátelé pozapomínali. O málo byla bych tak soudila — ale Váš srdečný dopis vyvrátil všeliké mé pochybnosti. — Věděli jsme již byli, že i Vás ta strašná cholera zasáhla a litovali jsme, tím více, an se Vám to přitrefilo v čas, kde pomoci Vaší mnohostranně potřeba bylo. Jen když ste zase zdráv! — Stěžujete si, že na Vás doléhají mnohé starosti vlastní domácnosti, i že Vás hněte bídný stav, v jakém se nachází národní věc ve vaší obci i celé velobci! — Co se prvního dotýče, mileráda Vám věřím; je to smutná věc, když odejmuta dítkám pečlivá matka a domácnosti obezřetná ředitelka, těžko pro muže, když všechny ty starosti na něm leží. Vy ste v tom ohledu ještě šťasten, že se Vám pomáhá starat paní švakrová. Že toho ještě dosti zbývá pouze pro Vás, ráda věřím. Co se týká záležitostí obecních, o tom trudno mluvit, tu starost sdílí každý poctivě smejšlející s Vámi. — Ta volba u vás dovršila slávu města Nymburka! Kyž bych mohla vládnout hromem, já bych Vám povětří vyčistila, byste mohli volně dychat; jinák se beztoho té otrocké strany nesprostíte, leda kdyby se u Vás zastavila nějaká rozumná cholera, která umí dobře koukol z pšenice vyklízet. Je to sice velmi nekřesťanské přání, ale co platno: „Zlé zlým" — Vždyť víte co lékař, že se zlý neduh mírným lékem nezahání! Ale než se moje přání vyplní, je každý svobodomilovný šlechetný člověk k politování, kdo je odsouzen v Nymburku být. Jak se vede Havelkovic v Ra-

kovníku, ani jsme nevěděli, nám posud tamodtud nepsali; že nebudou spokojení, dá se snadno soudit, je to pro něho přec jen malá služba, jak v příjmech, tak v hodnosti, ale co dělat, musí přece vyčkat. – Nyní musím Vám psát, jak se nám vedlo, co jsem Vám byla psala. Co se týká hmotného žití, není co chválit, je zde draž a draž, takže mnohem levněji v Praze živu být. Chlapce máme nyní oba v Praze zase u Šumavského, neboť tam jsou nejlépe schováni. Někdo by nám namítal, že nám toho není potřeba, an zde reální školy máme, ale Vy to zajisté uznáte, že to potřeba je, chceme-li aby se děti něčemu naučily. Zde učí na reálce kněži, a není co chválit, potom by se ještě museli němčinou trápit; malé děti učí se pouze česky, ale učitel je hňup, sám nic neumí, a tak by člověk nad tím učením zde zplakat mohl, kdyby nebyla naděje, že tu navždy nejsme. Nyní bychom záhy odtud dostat se mohli, ale do ciziny – beztoho Vám to píše muž, tedy se o tom nezmiňuju, jen to, že nemám pražádnou chuť jít z Čech; ani nám k tomu nikdo v Praze neradil. Je to těžko dostat se potom zase nazpět; mám ale velkou naději, že tam Němec nepůjde, byť i měl teď trochu chuť. V Praze seznala jsem profesory Purkyněho a Hanuše i rodinu, a byla jsem velmi přátelsky a srdečně u nich přijmuta. Hanuš je rázný upřimný člověk a horlivý Čech, a jeho rodina je rozmilá; já si představovala Purkyněho co přísného divného, ale to je člověk jako děcko přívětivý a upřimný, ani by člověk na první promluvení nepomyslil, že je to ten proslavený po celé Evropě fysiolog. Take jsem obědvala u Staňků s Kollárem, který vraceje se z Meklenburska v Praze se zastavil; paní a dcera byly s ním. Choval se ke mně velmi srdečně, a on jediný schválil naše stěhování do Slovenska. Konečně když jsem chtěla odeject, dostala jsem cholerinu a musela u Šumavských týden v posteli přeležet; kdyby bylo zle bývalo, šla bych byla do nemocnice, ale tak to přešlo, jenže jsem špatně

vyhlížela, když domů jsem se vrátila. Vůbec mně nechce sloužit zdejší povětří, já zde schudla na těle velmi, ani dětem zdejší pohoří tak nejde k duhu jak bavorské. Dorinka je zdravější, rány se jí zavřely zcela. — Klácel nebyl zde, nemůže se od té redakce vypravit; chudák zkusí. Chtěl být profesor a doufal přece v slib Thuna, ale nyní dověděl se, že již není s profesurou nic, an vystoupil proti Vídenskému Denníku. Co tomu říkáte? — Měla bych Vám mnoho co povídat; možná že se brzy uvidíme, a potom ústně více, ono se nedá vždy všecko psát. Pozdravujte všecky dobří přátele, vždyť víte koho. Buďte zdráv a polibte Katinku od nás všech. S úctou Vaše

Božena.

Dostala jsem z Prahy list, v němž se mi také píše, že posud paní Čelakovské není lépe. Správa ta velmi mne ulekla, neboť jsem žila v tom domnění, že je Tonince lépe; prosila jsem Tě, abys mi dala vědět, kdyby se mělo Tonince zhoršit, že si mi ale žádnou správu nedala, byla jsem jista, že je lépe, a proto také nechci ani té správě úplnou víru dát, dokud od Tebe nedostanu list. — Jen, prosím Tě, dlouho neotálej! Když jsem z Prahy jela na tom očistci — to jsem tam pokřtila Stellwagen, bylo mi v noci dost darebně a prášky musela jsem třikrát za noc brát, ale ráda jsem to všecko trpěla, jen když měla jsem naději být za několik hodin doma, kamž jsem se take šťastně před polednem dostala. Muž se mne lekl, že špatně vyhlížím; as týden byla jsem ještě churavá, teď ale jsem zase zdráva a mnohem lépe vyhlížím než dříve. Za několik dní po mém příjezdu přišel také dekret mému muži, že je ustanoven za komissara první třídy se 600 sty a náhradu na cestu do Uher; že však má čekat, až dostane opětnou správu, do kterého města se má dostat. Nyní teprv je na rozpacích, má-li jít, nemá-li jít; co se týká pouze jeho osoby, to by ovšem bylo k dobrému, neboť by tam zajisté brzy povýšení většího dosáhl. Jedná se tu hlavně ale o děti, zdali pro ně byla by tam příležitost ku vychování? Zdali tam jsou dobré reální školy a učí-li se v nich slovensky; a kde? — Jeden radí, druhý zrazuje; — věru je to těžká věc. Já bych ráda nešla z Čech, toť snadno uvěříš, ale nechci přece radit, aby nechodil, neboť kdyby slyšel později, že se tam jiným dobře vede, dělal by mi

předhůzky; raději tedy mlčím. Půjde-li on, půjdu take; vždyť o několik let nebude zle, něco zkusíme zase a uvidíme, a když budeme se Slováky dobře zacházet, budou nám také přát. Vždyť on český sedlák je take nedůvěřivý, nepřeje pánům, a přece nás měli rádi, když se přesvědčili, že jsme k nim upřimní, tož by zle bylo, aby Slovák byl horší. Co se týká Maďarů, inu to nebudou snad tak zlí, jako se to dělá, ostatně jsme již trochu ostřílení, zde v Liberci je dobrá škola. Který Čech vydrží mezi Libereckými Němci, ten nemusí se bát ani Maďarů; a kdyby jinak nebylo, budeme se chovat dlé Havlíčkové rady. – Ty dni stálo v Pražských Novinách německých, že příjde můj muž do Jagru; poněvadž to byl článek jako ouřední, zadal hned protest, tam že nepůjde; nedají-li ho do míst, které si byl určil, že mohou ten protest zrovna jako poděkování se příjmout. Nyní musíme čekat – Kdyby měl Němec jít, chce abych já as půl roku s dětmi v Praze zůstala, aby se ze škol nevytrhovaly; já ale z mnoha příčin nechci k tomu svolit, nevím tedy ještě, kdo vyhraje, já nebo on. A což Ty, Lotinko, se nebojíš vojny? Nás tady snad co nejdříve vyženou, 8000 Prusů je již v Zhořelici a ustavičně se k hranicům stahuje více a více vojska; my se ale posud nebojíme těch mraků! – Měli jsme zde pěší vojsko, od pluku Švarcenberkova; najednou, je tomu as týden, přišel rozkaz, aby táhli do Josefova. Sotva ale přišli do Jičína, přišel rozkaz, aby se obrátili a v čerstvém pochodu opět k Liberci táhli; jen ale došli chudáci do Turnova – nový rozkaz – aby tam čekali na další správy, mají-li dále jít. Věru ti nahoře si počínají, jako by z Kateřinek byli utekli. Co tu zbytečných útrat, co týrání lidu! pro nic a za nic. Bylo by ale dobře, když tomu tak chtějí, aby jim ti Prušáci tam v Hessích notně vyprášili. Co se o tom v Praze soudí? Zdejší kupectvo věší hlavy, to je zlé znamení. – Někteří praví, nejdéle za tři měsíce že musí vypuknout státní bankerot. Pěkné vyhlídky. – Bavíte

se posud v nedělních besedách? — Ty besedy, ty Ti závidím! Já sedávám v neděli v pokojíku samotna, a když nepíšu, dívám se z oken na ten Ještěd, který má tvář tak zamračenou jako já; má pořád závoj, jako by se styděl, že mu hlava sbělela. — Všecko se to mračí, příroda i lidé! — Pozdravůj srdečně milou rodinu Hanušovic, upamatování na ně je mi velmi milé. Ona tak něžná, dobrá, srdečná, že mně to chvílema nutilo k srdci ji přivinout co sestru milou. Jeho mužná postava, ta rázná jasná tvář tak na mě hned na první pohled působila, že bych ráda byla mu řekla: bratře, zde má ruka a mé přátelství! — Ale co by tomu byla etiketa řekla — Ta byla by můj srdečný cit zavrhla a usoudila, že jsem z amerikánských pralesů. Ovšem byli jsme tam u Tebe, mezi sebou, ale nic platno, ta ostychavost, abychom se proti formám společenského života neprohřešili, ta na nás již lpí, a nemůžeme se jí sprostit ani mezi svými. Proto je mi těsno jak v skřipci v těch tak zvaných „Gesellschaftech"; já jsem dítě vyrostlé v svobodné přírodě, neznám ty pravidla a formičky společenské a lehko zavadím o to neb ono, a jsou místa, kde se takovýto přestupeček považuje za hřích velký, — však sama zajisté také přesvědčena jsi, že tomu tak je. — Vyřiď též mou úctu panu profesoru Purkyně; až se zase jednou do Prahy podívám, musím se ho zeptat, proč mi nevypravoval o své příhodě na železné dráze v Moravě, je čtverák. Já se věru bála, že je nějaký mrzouš přísný, — a jaký to přívětivý srdečný muž — s potěšením věru vždy o něm mluvím. Pozdravůj a líbej srdečně mou drahou Katinku, a úctu mou vyřiď ostatní rodině; piš mi brzy, neotálej jak obyčejně, abych věděla brzy, jak se mé ubohé Tonince vede. Ach věř mně, že bych mnoho obětovala, kdybych s to byla pomoct jí; a co trpí a zkusí Čelakovský a ty dítky, věř mi, že pomyšlení na ni vždy mou duši zarmoutí, líbej je všecky a pozdravůj; ještě jednou prosím tě piš, a máš-li sto výmluv napohotově jak

obyčejně, ujišťuju tě napřed, že ani jedna nebude mít platnost u mě. Když víc psát nemůžeš, tedy napíš jen těch několik slov: jsme zdrávi, není již zle — budu vědět že je lépe. A máš sekretářku doma, není výmluvy. — Pozdravůj milého Tvého pana manžele, polib rodinu Tvou od největší do nejmenšího, a zůstaň zdráva. Líbá Tě

Tvá upřimná

Božena.

Právě slyším, že přitáhlo 3000 Prusů do Seidenbergu, as 6 hodin cesty odtud na samé hranici. Snad budeme muset co nejdříve utíkat, k Vám do Prahy, na hora nemůžem, je tam sníh.

ALOISU VOJTĚCHU ŠEMBEROVI

Velectěný pane!

Kdyby mne byl přítel Klácel neujístil, že se mohu k Vám s úplnou důvěrou beze vší ostýchavosti obrátit, nebyla bych se nikdy osmělila s listem Vás obtěžovat; spoléhajíc jedině na jeho slovo, doufám tedy, že nezazlíte mi, když nejen s listem, ale i prosbou k Vám se obracím.

Známo Vám, že je můj muž komissarem při finanční stráži, nevím zdali p. Klácel kdy o mém muži s Vámi mluvil; nebude Vám snad dost málo znám? — moje posouzení zdálo by se zase stranné — byste tedy přece poněkud seznal, co o něm soudit máte, chci podotknout, co o něm vyšší jeho představení (naskrz Němci) a jeho nepřátelé soudí: In seinem Amte ist er redlich, pünktlich, geschickt, niemand kann ihm etwas nachsagen, er ist ein braver Beamte, aber ein unruhiger Kopf ist er, ein überspannter Čeche; er bekümmert sich um Sachen, um die sich ein Beamte *nie* bekümmern soll um Staatseinrichtungen; in Religionssachen mischt er sich — überhaupt diese nationelen Tendenzen, diese Freiheitsideen, – das sind lauter Sachen, um die sich ein kaiserlicher Beamte nie bekümmern soll und wenn er es nicht läszt, nun dann wird er sehen, wie er auskömmt." — Z těchto slov poznáte, do jakého počtu úředníků mého muže počítati můžete, i snadno uvěříte, když povím, že navzdor všemu namahání získati si důvěru těch pánů svým namaháním v službě, pražádného uznání nedošel. Rázné svobodomilovné smejšlení, spravedlivé a neohrožené zastávání se národnosti české zatemnilo všechny ostatní zásluhy jeho u našich temnomilých byrokratů.

Syt jsa tedy všelikého pronásledování, hněviv nad nespravedlností těchto pánů – kteří leckterému úředníku dorebnému, který by nezasluhoval zastávat službu velobecní, všelikých výhod poskytují, kdežto jemu ani tu nejspravedlivější žádost nevyplní – věda konečně, že by se teprv po letech povýšení a to malého dočekal, umínil si, když přišlo provolání na úředníky hlásiti se do Uher, též žádost zadat; což skutečně i učinil. By nemusel se na vlastní útraty stěhovat, žádal pouze za komissara první třídy se 600 sty, – (zde máme nyní 500) – a náhradu na cestu; mimo toho podotknul, že jen do slovenských krajin přesazen býti žádá, a poněvadž má děti, kteří vyšší školy potřebují, že prosí, do míst Břetislavi, Nitry, Trnavy aneb Šťavnice kdyby přijít mohl. Udělal to můj muž z nespokojenosti, a nemyslil ani vskutku, že by ho tam dali; avšak ty dny přišel mu dekret, že je ustanoven za komissara I třídy se 600 sty – provisorně – příměřenou náhradu že dostane na cestu a místo vykázáno mu Jager. Nevzal se tedy žádný ohled na jeho žádost! – Nelíbilo se to mému muži ani mně jít tam mezi ty pouhé Maďary, to daleké stěhování a krajina také nezdá se být tak zdravá jako výše v Tatrách. Zadal tedy protest, do Jagru že nemůž jít; za jedno že není mocen maďarské řeči, a s lidmi nemohl by tedy v jich řeči vyjednávat, za druhé že má děti, kteří potřebují školy a též jen česky a něco málo německy rozumí; nemohl-li by se vzít na jeho žádost dát ho do slovenských krajin žádný ohled, že je přinucen poděkovat se a zůstat prozatím v Čechách. Tak ta věc nyní stojí; posud nevíme, jak to vypadne.

Prosím Vás tedy pane, kdybyste mi tu přátelskou službu prokázal a poptal se, jaké by přece postavení ouředníků na Slovensku bylo; zdaliž tam drahé živobytí, nábytek, byty, a jak to je se školami. Máme dva chlapce v Praze, jednoho v 3tí třídě v Budči, staršího v reálce české v I. roku; dvě menší jsou doma; proto přáli jsme si do Břetislavy neb těch

druhých větších měst, doufajíce že by tam reálka byla a příležitost k dalšímu jich vychování. Kdyby nevadila neznalost řeči maďarské, bylo by ovšem nejlépe snad v Pestu. Když byste uznal a radil nám, abychom tam šli, tedy prosím snažně, zdali by Vám možno bylo, byste buď sám, buď skrze jiného dobré slovo stranu žádosti naší pronesl u referenta těch záležitostí ministerního raddy *Kreisle*, aby výrok svůj změnil. Pan Kollar, s kterým jsem se v Praze sešla, radil nám, abychom tam šli, ale on co Slovák je stranný rádce; možná že on by se mohl někde přimluvit, ale netroufala jsem si s prosbou obtěžovat ho. Kdyby peněz nazbýt vždy bylo, snad bych se byla buď sama, buď můj muž do Vídně podívali, ale když není ani těch papírů! –

Mnoho od Vás žádám, a skoro bojím se, že rozhněvala jsem Vás, an neznámá jsouc Vám, s tolikerou žádostí Vás obtěžuju. Spoléhám se na slovo Klácelovo. Srdečný pozdrav všem Slovanům od nás! Můj muž vzkazuje svou úctu Vašnosti; prosím byste i milou choť svou ode mne srdečně pozdravil.

Doufajíc že mne v přízni své zachováte, zůstávám s úctou Vaše přítelkyně

Božena Němcová

V Liberci $\frac{17}{11}$ *1850.*

Velectěný pane!

Nedávno byla jsem v Žitavě a tam měla jsem příležitost sejít se s jistým Morávkem, potomkem Českých vyhnanců. Je zahradník a spisovatel; sepsal několik novel, básní, popsání Oibinu, popsání Žitavy s obrazy a historii Českých vyhnanců. On sice umí česky číst a rozumí tomu, než mluvit nezná již, protož take německy píše. Je to podivný člověk, a na první pohled neřekl byste, že to spisovatel. Má velkou sbírku peněz, něco starožitností, dílem co byl dostal, dílem v okolí Žitavském a na Oibinu sám byl vykopal. Mimo toho má knihovnu as 300 sv. silnou; je v ní větší díl českých kněh, které byl buď po otci zdědil buď zkoupil z Českého kostela Žitavského nedávno prodaného. Nejstarší knihy – jak mi povídal – jsou: postilla ve třech dílech od kněze Martina Filadelfa Zámrského, znovu vytištěna léta Páně 1601. v kurfirštském městě Dražďanech nákladem Daniele Sedlčanského impresora a měštěnína Starého města Pražského u Jeroníma Šice dvorského impresora. Kniha je vázaná v kůži s železnými záponami a dobře zachovaná. Druhá má název: Pravidla služebností Cirkevních, shromážděné, spravené a složené od kněze Tobiáše Závorky Lipenského, děkana Doubravnického, léta Páně 1607. Ptal se mě Morávek, zdali jaký exemplář těchto kněh se v Pražském Museum nachází? Já nevěděla jak mu odpovědít, ale slíbila, že se zeptám; domlouvala jsem, aby pěknější věci z těch sbírek dal do Pražského Museum, aby se to nedostalo někdy do rukou nezasvěcených, a k zničení nepřišlo. – Něco poslal lonského roku do

Drážďanského Museum, ale již prý tam nic nepošle, a raději prý to dá do Prahy. — Prosím račte mi vzkázat, zdali ty kníhy znáte a měly-li by jakou cenu pro Museum; snad by je dal Morávek. Můj muž poví Vám o něm více. Povídal mi, že v staré Žitavské bibliotece mnoho starých a vzácných českých kněh se nalézá; také historie Žitavy psaná od městského písaře Vubína, dílem česky dílem latinsky. — Je Vám snad známá Žitava? — Škoda že tak mnoho našich starých památek v rukou německých se nalezá, kteří si toho ani nevšímají.

Srdečný pozdrav Vaší milé choti! Buďte zdráv! S úctou zůstávám vždy

Vaše

Božena Němcová.

V Liberci 18 21/11 50.

Příjmi, Veroniko milá, sesterský pozdrav na přivítání do našeho spolku bratrského! Je to malý spolek, avšak doufejmež a pracujmež k tomu, by se zmahal. Smutný úkaz to, že spolky k záhubě lidstva utvořené lépe se daří, než takové, které si za úkol vzaly lidstvo v lásce jednotit a spojovat! List tvůj, sestro milá, byl mi velmi milý, nejen že mě o jednu sestru bohatší učinil, ale že sestra ta Moravanka je! Ty zajisté uhodneš, proč to povídám. — Píšeš že dávno již chtěla jsi psáti mně, zdálo se ti, že ač rovny jsme sobě v smejšlení, přece já skutky svými daleko předčila jsem tebe — Nemejliž se, Verunko drahá, a nepřeceňuj zásluhy mé, nestav mne tak vysoko nad sebe, ale raděj přiviň v duchu k srdci svému a já ti upřimně vyznám, že vůle moje sice dobrá, ale skutkem že posud velmi málo jsem vykonala. Či kladeš tak velkou cenu na ty pohádky a ostatní maličkosti, co jsem napsala? —

Proto Verunko nechval mě nikdy, jsou to maličkosti. Povídáš, že jsem příkladem a slovem mnohé odcizené dítko národu získala, v tom máš pravdu; přálo mi štěstí, že jsem našla duše chytlavé, které mi porozuměly — a lehko bylo mi vykonat svatou tu mojí povinnost, kterou i ty ráda bys vykonávala — vím to — kdyby se ti příležitost naskytla. — Já mám denně příležitost, vykonávat tuto milou povinnost, neboť jsem matkou! I ty, Verunko, snad se ní staneš, a potom nebudeš více naříkat muset, že jsi na světě neužitečná! Nyní jsme, co se těch předností týče, srovnány! — Věř mi, Verunko, já skoro již na Vás Moravanky

nevrlá byla; měla jsem příležitost poznat několik Moravanek, ale jen jedna z nich nestyděla se mluvit moravsky, a jak se zdálo z přesvědčenosti milovala svou řeč a vlast; povzbudila ji k tomu, jak mi řekla, dcera profesora Lorenze. Ty ostatní nemohu chválit, jsou to duše odnárodněné, hloupé, který se nestydí hanbu kydat na národ svůj a kořit se cizotě. — Bohužel takových je i v Čechách ještě větší díl — Jedna paní ouředníce, rozená Moravanka, ta ač má muže horlivého Čecha, přece nanejvýše nenávidí vše, co českého, dítky nesmí mluvit ani sprostou češtinu ani moravsky, ba i čeládka musí se alespoň ty obyčejné formule učit po německu. Muž je nad tím nespokojen, nešťasten, ale co platno, musí poslechnout, co paní velí — a ta je z nobl klasy. V Moravě prý nikdo „aus der bessern Klasse" nemluví moravsky, „nur das gemeine Volk" — Bohužel jsem to také pozorovala, když jsem se po dvakráte v Brně několik hodin pozdržela. A ta nenávist k nám Čechům, k těm pánovitým, falešným Čechům! Je to věc smutná a tím smutnější, an se mi zdá, že je hluboce zakořeněná i mezi sprostým lidem venkovským.

Jak mile překvapil mne tedy list tvůj, divko rozmilá, přála bych jen, by v nás obejmuli se v duchu oba národy; dokud láska nespojí národy slovanské, nezdá se mi, že by cos velkého vyvedli. — Stejskáš si, že stojíš osamělá, co sestra tvá zemřela; o kýž jsme blíže, bych ti já v každém ohledu sestru vynahradit mohla, a ty mně též moji ne sice zemřelou, ale vzdálenou sestru vynahradila bys. Mám sice muže, ale bývají doby, kde nám ženského soucitu potřeba, muži nám zřídka kdy rozumí; zvlášt některý. Já sice Klácelovi, vše co na duši mám, povím a svěřím, ale tobě bych ještě více svěřit mohla. — Zdaž scházíte se častěji s bratrem Klácelem? — Já závidím ti, že můžeš být jemu tak nablízku, věř mu, Verunko, on je přítel upřímný, a nemám já milejšího nad něj. — Prosím tě vyzvěď na něm a piš mi co by

mu udělalo potěšení, jaký dar ode mě, ráda bych mu nějaký dar dala, a jsem v rozpacích co; avšak neprozrazuj mne. Ještě jednu prosbu; řeklo se mi, že v Brně látky na ženské pláště mnohem lacinější jsou, než u nás. Buď tak laskavá a poptej [se], zač je loket vlněné látky jednobarevné; ráda koupila bych si na plášť, a zdá se mi to u nás příliš drahé; stojí zde loket krátký 6 zl. v. č. Jen se ale nehněvej, že tě na poprvé komisemi obtěžuju. Já se budu těšit, že mi co nejdříve odepíšeš, a zase tak upřimně, jako po prve. Buď s Bohem, a důvěřuj vždy v sestru tvou.

Vždy Tvá upřimná sestra

Božena

18 $\frac{25}{11}$ 50.

[ADRESA:]

Sestře Viktorce